

ÜCRETLER NASIL BELİRLENİR?

Aydınlık Dergisi, 17 Ekim 2010

Yıldırım Koç

Kamu çalışanları sendikaları ile hükümet arasındaki toplu görüşme sonrasında 2011 yılında iki kez yüzde 4 oranında bir zam ve bazı ek ödemeler alındı. Kamu kesiminde çalışan işçiler adına toplu sözleşme görüşmeleri de önümüzdeki aylarda başlayacak. İşçi sınıfının memur ve sözleşmeli personel statülerinde istihdam edilen kesimlerinin aylıkları, günümüzün artan ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak. İşçi statüsünde istihdam edilenlerin gerçek gelirlerinde de yavaş bir aşınma yaşanıyor. Ancak işçi sınıfının her iki kesimi de, özellikle artan işsizlik nedeniyle aile gelirlerinin azalmasına bağlı olarak önemli bir mutlak yoksullaşma yaşıyor. Bu süreçte, ücretlerin ve çalışma koşullarının nasıl belirlendiğini anımsamakta yarar var.

İşçi ile işveren arasındaki ilişki çelişki temellidir ve ücretlerin ve çalışma koşullarının oluşmasında karşılıklı güç ilişkileri belirleyicidir.

Ülkeler arasında ve zaman içinde değişmeyen “adil ücret,” “bilimsel olarak belirlenmiş ücret” ve “uygun çalışma koşulları” yoktur. Ücretler ve çalışma koşulları, işçilerle işverenlerin karşılıklı güçlerine, mevcut kaynaklara ve özellikle de işverenlerin ve devletlerin tehdit algılamasına göre belirlenir.

İşçi sınıfının gücünün belirlenmesinde, mülksüzleşme düzeyi, mülksüzleşmiş ücretlilerin sayısı ve ülkeye dağılımı, örgütlülük düzeyi ve önderliğin niteliği, sınıf bilinci düzeyi, alternatif aidiyetlerin gücü ve etkisi, işsizlik, işçilerin eylemlilik potansiyeli, tüketici olarak güçleri, siyasal alandaki güç ve etkileri, işçi sınıfının uluslararası düzeydeki işbirliği ve dayanışması önemli etmenlerdir. İşçi sınıfı örgütlerinin ittifaklar politikası ve kamuoyu desteği de önemlidir. İşverenlerin gücünün belirlenmesinde sermayenin yoğunlaşma ve merkezileşme düzeyi, işverenlerin örgütlülüğü, işverenlerin uluslararası ilişkileri, işverenlerin siyasal iktidar üzerindeki etkileri, ülkede ve dünyada alternatif yatırım alanları ve bölgeleri, devletin politikaları önemlidir.

Kapitalist sistem içinde işçi-işveren ilişkilerinin belirlenmesinde mevcut kaynaklar/olanaklar da dikkate alınır. Ülke içinde ekonomik büyüme veya kriz dönemleri, çalışma koşullarının belirlenmesinde son derece önemlidir. Ayrıca, ülkenin uluslararası düzeyde kaynak kaybı veya kazancı da bu ilişkiyi önemli ölçüde etkiler. ABD ile Avrupa Birliği ülkelerinin önemli bir bölümü, uluslararası düzeyde gerçekleştirdikleri kaynak aktarımının bir bölümünü kendi işçi sınıflarına verebilmektedir. Avrupa ülkelerinin önemli bir bölümünde yaşanan sosyal refah devleti anlayışının temel dayanaklarından biri, uluslararası sömürdür. İkinci Dünya Savaşı öncesinde doğrudan sömürge sistemi içinde gerçekleştirilen bu kaynak aktarımı, birçok sömürgecinin siyasal bağımsızlık kazanmasından sonra yeni-sömürgecilik biçiminde gerçekleştirilmiştir.

İşverenlerin, hükümetlerin ve devletlerin, özellikle uluslararası ilişkileri de dikkate alarak gerçekleştirdikleri tehdit algılaması analizleri, işçilerin taleplerinin ne ölçüde karşılanacağını belirlenmesinde önemlidir. Dünya nüfusunun üçte birinin komünist partilerinin yönetiminde olduğu ve Avrupa'nın bazı ülkelerinde komünist partilerinin önemli bir oy gücüne sahip bulunduğu 1950'li yıllarda, ücretlerin ve çalışma koşullarının işçiler lehine düzenlenmesi daha kolaydır. Dünya sosyalist sisteminin kendi içinde bölünmesi ve daha sonra büyük ölçüde çökmesinin ardından, bu tehdit algılaması değişmiş, devletlerin, hükümetlerin ve işverenlerin bu alana bakışında önemli değişiklikler yaşanmıştır. Geçmişte kazanılmış bazı haklar, bu yeni dönemde aşındırılmıştır.

İşçi ile işveren karşı karşıya geldiğinde, işçinin sattığı işgücünün çok nitelikli ve az bulunur olması durumunda, işçi güçlüdür ve çalışma koşullarının işçi lehine düzenlenmesi olanaklıdır. Ancak “çok nitelikli ve az bulunur işgücü” zaman içinde değişir. Örneğin, 30 yıl önce bir yabancı dili iyi konuşabilmek ve yazabilmek, işgücünün iyi bir ücret ve iyi çalışma koşulları karşılığında satılabilmesi için yeterliydi. Günümüzde bu özellik yaygınlaştığından, bir yabancı dili iyi bilmenin getirisi azdır. Eğer işgücünü satacak kişi, iki yabancı dili gayet iyi biliyorsa, işgücünü iyi koşullarla satabilir. Ancak bir süre sonra, bilgisayar aracılığıyla simültane çeviri olanakları sağlanacaktır. Bu durumda, işgücünü satmaya çalışan kişinin bir veya birkaç yabancı dili iyi bilmesinin etkisi kalmayacaktır. Lise mezunlarının kolayca iş bulabildiği dönem ise 40-50 yıl gerilerde kalmıştır. Bir dönem üniversite mezuniyeti insanın işgücünü iyi koşullarda satabilmesinin kapısını açıyordu. Günümüzde o kadar çok üniversite ve o kadar çok üniversite mezunu var ki, üniversite mezuniyeti bir kişinin işgücünü satışında ona güç katmamaktadır.

Kişisel yetenekleriyle ve nitelikleriyle sorunlarını çözemeyen ve sorunları artan işçiler arasında dini inanç, etnik köken, siyasal görüş, hemşerilik gibi ilişkileri kullanarak çözüm arayanlar oldu ve olacaktır. Ayrıca, işverene yaranarak çözümler bulmaya çalışan çok işçi de vardır. Ancak özellikle kriz dönemlerinde bu tür girişimlerden yararlanarak sorunlarını kısmen çözebilen işçi sayısı azalmaktadır. Hayat, böyle durumlarda, bir araya gelmeyi zorlamaktadır.

Tam mülksüzleşmemiş ve ek gelir elde etmek için ücretli olarak çalışan kişi, sorunlar arttığında işçilikten vazgeçerek köyüne dönebilir. Tam olarak mülksüzleşmiş bir kişinin ise böyle bir seçeneği yoktur.

Ele alınan koşullar, günümüzde işçi sınıfının mücadeleden başka çaresinin bulunmadığını gösteriyor. İşçi sınıfımız bu süreci biraz gecikmeli olarak algılamaktadır. Ancak hayatın kendisi en iyi öğretmendir ve eğiticilik görevini zaman içinde yerine getirecektir.